СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XLIV. Ч. 167. Джерзі Сіти, Н. Дж., понеділок, 20-го липня 1936. — VOL. XLIV. No. 167. Jersey City, N. J., Monday, July 20, 1936. THREE CENTS

ДАЛІ ТЕРПЛЯТЬ ВІД ПОСУХИ І БРАКУ ВОДИ ДО ПИТТЯ

ПІР (Савт Дакота). — Місія, яку вислав президент Рузвелт у навіщені посухою стейти, взялася за розшукування нових водних джерел, бо населення зачало хворіти від води, яку пе там, де тільки її знайде. Особливо хворіють індіяни. Воду для людей треба спроваджувати з околиць, віддалених на яких три милі. Підсекретар Тоґвел, що є головою місії, намагається заохотити індіян до кооперативної акції в справі копання нових джерел, кажучи, що тим способом одержать від уряду лекше позички. Та біда, що індіян не годен наклонити до розуміння двох річей: плачення податків і звороту позичок.

ДАЛЬША ДОПОМОГА.

ВАШИНҐТОН. — Уряд вислав дальших $3,000,000 на допомогу потерпілим від посухи. Досі вислано вже $6,500,000. А є призначених на такі цілі $85,000,000. Уряд допоможе розселенню фармерів, переводячи їх зі знищених посухою околиць в інші стейти, а також буде уділювати ще спеціяльні позички на годування худоби у висоті до $900 на одного фармера, що його знищила посуха.

ЖЕРТВИ ЗЕМЛЕТРУСУ.

ТУКЕРЕС (Коломбія). — Землетрус знищив місто цілковито. Тисячі осталися без даху. Найдовше потрясення тревало дві мінути. Від землетрусу потерпіли теж інші містечка і села. Тукерес мало 17,000 мешканців.

ГОЛОВА ПОЛІЦІЇ — ХАБАРНИК.

СЕЙНТ ПОЛ (Мінесота).—Виходить на яв, що Томас Бравн, бувший директор поліції цього міста, взяв $25,000 зі суми $100,000, заплаченої бандитам за випущення на волю схопленого ними Виліяма Гема молодшого.

РАСА ТА КЛОПОТИ В НОСІ.

НЮ ЙОРК. — На конвенції остеопатичного товариства, на яку зїхалися зі всіх сторін Америки 300 лікарів, мав доклад д-р Снайдер з Філядельфії. У свойому докладі він сказав, що поширені хвороби у носі, на які хворіє в Америці біля 20,000,000 людей, є спричинені міжрасовим перехрещенням. В тілі кожного чоловіка є уміщені реґулятори, що реґулюють ріст тілесних орґанів. Щодо форми носа, то в ріжних расах цей реґулятор є трохи відмінний. Через схрещення двох рас повстає схрещення двох реґуляторів, а вслід за тим деформація носа та ріжні носові хвороби.

ЗАГАЛЬНА ПОПРАВА ПО ЦІЛОМУ СВІТІ.

НЮ ЙОРК. — Економічні журнали „Ди Мидер Ревю" і „Ди Аналист" на основі статистичних даних подають, що майже по цілому світі слідно значну поправу в господарськім життю народів. В травні продукція осягнула найкращий ступінь за останніх шість літ, себто осягнула 97% продукції в 1928 році. Цю поправу слідно у Франції, Німеччині, Злучених Державах Америки, Канаді, Японії, Австрії, Чехословаччині, Бельгії. В Анґлії продукція стоїть на висоті минулого року. Тільки в Польщі продукція далі опадає. Про Росію названі журнали не згадають нічого.

ПРОСЯТЬ ЛЮДЕЙ, ЩОБ УЧИЛИСЬ.

НЮ ЙОРК. — Заходами P.W.A. в Ню Йорку незабаром відкриють для чужинців, або чужо-роджених американців школи, в яких задармо вчитимуть читати, писати, математики, історії, права і т. п. Будуть теж кляси, в яких учитимуть та переконуватимуть людей, чому вони повинні вчитися всіх тих предметів та яка з цього користь у життю.

АМЕРИКАНСЬКЕ ВЧИТЕЛЬСТВО „ЛІВІЄ".

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ. — На конференції початкової освіти професор Гартман подав звіт, на основі якого виходить, що американське вчительство таки захоплюється всякими „лівими" доктринами. До тих висновків професор Гартман дійшов на основі обіжника, висланого до 3,000 учителів, у якому вони мали подати свої відповіди на певні поставлені питання.

ТЕЖ СВОГО РОДУ ОСЯГ.

КОРСІКАНА (Тексас). — Посадник містечка Корсікана, Морісон, був славний не тільки з цього, що завзято жував тютюн, але ще більше з цього, що влучно плював слиною. Раз так сталося, що він пішов зі своїм приятелем на прохід і коли вони оба йшли полем, нагло появилась перед ними їдовита гадюка, яка кинулась на приятеля посадника, з заміром укусити його в ногу. Та в той момент посадник, що мав повний рот тютюну і слини, плюнув так влучно на гадину, що заплював їй нікотиною очі і рот. Користаючи з хвилевого осліплення гадини, приятель посадника роздавив її ногою.

ДВОМОВНІ НАПИСИ НА КАНАДІЙСЬКИХ ГРОШАХ.

У палаті послів в Отаві перейшов законопроєкт, на підставі якого всі паперові гроші, що їх у будуччині буде видавати Банк Канади, будуть мати написи в англійській і французькій мові.

НІМЕЧЧИНА УЗБРОЮЄ ОСТРОВ ГЕЛЬҐОЛЯНД.

Не далеко північного побережжя Німеччини лежить на Північнім морю важний під стратеґічним оглядом остров Гельґолянд. Перед війною і в часі війни цей остров був дуже сильно укріплений і творив випадову базу для німецької фльоти. На підставі версайського договору німці мусіли знести укріплення на Гельґолянді. Крім того у договорі було застереження, що Німеччина на віки вічні не має права будувати там кріпостей.

Тепер читаємо в донесеннях з Лондону, що по наказу уряду з Берліна остров Гельґолянд вже є дуже сильно укріплений. Німецький уряд заборонив літакам літати понад тим островом.

ЗЛОДІЇ ОГРАБИЛИ 70 СЛІПЦІВ.

До Інституту для сліпців у Торонті закралися ніччю невідомі злодії та закрали тютюну й папіросів вартости $2,000. Це була власність 70 сліпців, котрі продають цей товар по стояках на місті, щоб себе удержати.

ЗПІД ШИБЕНИЦІ НА ВОЛЮ.

Перед судом присяглих у Львові відбулася розправа проти 37-літнього селянина з Мостів Великих, Стефана Кравчишина, обвинуваченого в тім, що він у сварці за маєток убив рідного батька. Кравчишинові грозив присуд смерти. Його оборонець, д-р Ст. Шухевич, зумів збити всі тези акту обвинувачення і в знаменитій промові виказав невинність підсудного. Присяглі 10 голосами заперечили вину Кравчишина і він вийшов на волю.

СКІЛЬКИ ЇСТЬ ПАВУК.

Павук зїдає на снідання 4 рази стільки, скільки важить, на обід 9 разів стільки. Якби чоловік, що важить 160 фунтів, мав такий апетит, мусів би зїсти на снідання вола, на обід такого самого вола і 6 товстих баранів, а на вечерю два воли, або чотири вівці і 4 свині.

ҐРАНАТА РОЗІРВАЛА ХЛОПЦЯ.

В кольонії Ґранатуф, пов. Горохів на Волині, три хлопці місцевих осадників бавилися знайденою ґранатою. Вона вибухла, розірвала одного, а двох покалічила.

БРИЛЯНТИ НА ВУЛИЦІ.

В Антверпені вибух цими днями страйк робітників у шліфувальнях діямантів. Частина зломала страйк, а тоді страйкарі напали на страйколомів при варстатах, побили їх та повикидали знаряддя разом з діямантами й напів готовими брилянтами на вулицю. Публика кинулася хапати вибухли бійки. Страти власників величезні.

СМЕРТЬ ДОБРОГО СОЮЗОВЦЯ І ГРОМАДЯНИНА.

МІКІЗ РАКС, ПА. — По шістьмісячній важкій недузі помер АНДРІЙ ГАЛЬЧАК, бувший головний радний У. Н. Союзу і предсідник братства св. Володимира, від. 91 У. Н. Союзу. Покійний, загально шанований громадянин, був відомий зі своєї чесноти і щирої та ревної громадської праці.

СПЛЯЧИЙ ВІД РОКУ ЧОЛОВІК НА ДОРОЗІ ДО ВИЗДОРОВЛЕННЯ.

Доктор Е. С. Ендрус, директор Загального шпиталю в Отаві, має одного пацієнта, який перед роком захорував на сплячку.

Цими днями доктор Ендрус оповістив, що він почав приміновати один електричний апарат, який, як доктор каже, привертає до здоровля хорого пацієнта, що зветься Йосиф Лендон. Доктор Ендрус уживає електричної машини, яка випускає невидимі проміні, довгі один метер, і при помочі тих промінів у крові хорого на сплячку чоловіка витворюються червоні тільця, які були знищені сплячкою. В той спосіб хорий поволі відзискує здоровля. Доктор каже, що хорий уже відчиняв очи, а то навіть скробав собі голову, позіхав і усміхався, як йому сказали, що біля нього є його приятелі.

ВОЛІЛИБ ФІЗИЧНУ КАРУ НІЖ ВЯЗНИЦЮ.

Перед судом присяглих у Вінніпеґу відповідали за збройні напади два бандити: Фред Беленовський і Джозеф Фрейзер, оба з Вінніпеґу. Коли присяглі судді признали їх винуватими злочину, адвокати обвинувачених просили президуючого суддю, щоб він засудив їх на биття буками і на легку вязницю. Суддя Адамсон відповів, що він узагалі нерадо накладає фізичну кару. Колиж би на це рішився, то злочинець мусів би бути брутальним типом, а оба підсудні в опінії суду є звичайними, а не кваліфікованими злочинцями. Через те суддя не згодився на просьбу адвокатів і обох злочинців засудив по пять літ тюрми без буків.

СОН У ЗВІРЯТ.

Відомий англійський зоольоґ д-р Булянжер оголосив недавно цікаву працю на цю тему. Каже там між іншим: Собаки звичайно сплять у ночі, але їх дикі предки в ночі полювали; та й нині нетрудно зробити з собаки нічне звіря, коли її привязати на ланцюг. Або, як це буває в Австралії, коли собака втікне з дому й дичіє, в ній скоро будиться первісний інстинкт нічної звірини. Льви також нічні звірята, полюють залюбки в ночі; в неволі, правильно живлені, вони цілу ніч сплять. Найменше сну потребують слони. Вони рідко коли лягають, а при найлекшім шелесті відразу зриваються. Звичайно проводять ніч стоячи, китають головою і постогнують. Найдовше і найтвердше сплять птиці. Отже дотеперішня теорія, що потреба сну тим більша, чим більша мізкова маса, булаб цим відкинена.

ЧАСТІ КРАДІЖІ АВТОМОБІЛІВ У ВІННІПЕҐУ.

Вінніпеґська поліція твердить, що цього року у місті Вінніпеґу вкрали 520 автомобілів. Більшість тих автомобілів поліція віднайшла, одначе багато з них були так пошкоджені, що вже не можна їх було направляти. Далі поліція ствердила, що у Вінніпеґу автомобілі крадуть головно молоді хлопці, і то не так зі злочинних наклонів, як радше для своєї приємности проїхатися через місто на чужім авті. Часто буває так, що поліція стріне на вулиці злодія на чужім авті і починає його переслідувати. Полювання поліції дуже часто кінчиться тим, що злодій наїздить у поспіху на телеґрафічний стовп, авто розбивається, а злодій вискакує з розбитого авта і зникає між домами міста. Поліція також твердить, що в Елмвуд молоді злодії зорґанізували товариство і визначили десять-долярову нагороду для того злодія, що перший украде поліційне авто.

МАКЕДОНЦІ ДАЛЕКОГО СХОДУ.

Ава повідомляє з Харбіну: Чотири корейці, вояки манджурської пограничної охорони коло міста Суйфен, збунтувалися, вбили шістьох японських офіцирів і втекли на советську територію. — Корею поневолила Японія 1906. р. і від того часу гнобить чисто азійськими способами. Плянована спершу кольонізація Кореї 10 міліонами японців скрахувала; дотепер осіло в Кореї щось 800 тисяч японців на 19 міліонів корейців. Тепер Корея є тереном безпощадного господарського визиску, революційний рух не вигасає, большевики це використовують.

СМЕРТЬ ПІД КОЛЕСАМИ ПОЇЗДУ.

В Коломиї згинув під колесами вантажного поїзду залізничий робітник Василь Вашкурак. Він ішов з оливаркою ялозити оси особового поїзду, що надїхав зі Станиславова, а не завважив, що ззаду їде вантажний поїзд. Нещасного розірвало на шматки. Лишилося шестеро дітей.

НЕ БУЛО ВІТРУ І Є ГОЛОД

У західній Бенґалії (Індія) чогось не було цього року вітрів-„монсунів", які що року у весняну пору приносять від Тихого океану теплі дощі. Від посухи жнива в Бенґалії випали дуже погано й настав голод. Анґлійський уряд почав там будову шляхів, щоб заробітками підпомогти населення.

КИТАЙСЬКІ КРАБИ-ШКІДНИКИ.

В водах Балтику коло Гдині і Гелю появилися китайські краби. Рибаки затревожені, бо краби винищують рибу і ушкоджють сіти. Як доносить німецька преса, ці шкідники появились і в німецьких водах, навіть ріках. Дослідами стверджено, що ці краби приїздять з китайського моря, так би мовити, нелеґально, причіпаючись до підводних частин кораблів.

СТРАХ ПЕРЕД НІМЕЧЧИНОЮ СКРІПЛЮЄ ЧЕСЬКО-СОВЄТСЬКЕ ЗБЛИЖЕННЯ

БУКАРЕШТ (Румунія). — Залізниця, яка має бути побудована для стратеґічних цілей і лучити Совєти з Чехословаччиною, викликала ріжні коментарі. Офіційно стверджують, що проєкт вирішено на спільних нарадах ґенеральних штабів держав Малої Антанти, себто Чехословаччини, Румунії і Юґославії. Залізниця має на цілі дати змогу Совєтам у дуже скорому часі кинути свої військові сили в самий осередок Европи на випадок якби вибухла війна, в якій взяв би участь совєтсько-французько-чехословацький союз. Річ ясна, що йде тут головно про таку евентуальність, що Німеччина зачалаб війну з Совєтами, Францією чи Чехословаччиною, або що ті три держави, чи одна з них, пішлиб війною на Німеччину.

Побіда протифашистівського напряму.

В Румунії фашистівська орґанізація „Залізна Ґвардія" була за всяку ціну проти такого зближення з Совєтами. Та це, що Румунія згодилася на залізниче сполучення Совєтів з Чехословаччиною, є роботою Тітулеску, міністра справ заграничних. Тітулеску заявив, що Румунія не може іґнорувати „свого російського сусіда, що має 170,000,000 мешканців". Він теж підкреслив, що союзниками Румунії є Франція і Чехословаччина, та що про них треба їм дбати. Хитрий Тітулеску теж подає, що ніби Румунія не дала згоди на перевіз совєтських військ через румунську територію, а тільки згодилася відбудувати стару залізничу лінію, що була занедбана.

Як виглядає це тепер у практиці?

З Відня доносять, що Чехословаччина повідомила свої заводи, в яких виробляють воєнні матеріяли, щоб достарчували Румунії зброю й амуніцію на суму до висоти 200,000,000 корон, за яку перебирає уряд ґарантію.

НІМЕЧЧИНА ПРОТЕСТУЄ.

БЕРЛІН. — Офіційні часописи, що передають те, що є висловом німецького міністерства закордонних справ, заатакували дуже гострими словами плян Чехословаччини, Совєтів і Румунії щодо зброєння, будови залізниці для воєнних цілей і т. д. Німецький уряд твердить, що Чехословаччина кинула новий камінь незгоди в Европу та довела своїм совєтофільством до нового европейського напруження.

В ЦІЛІЙ ПОЛЬЩІ СМУТОК.

ВАРШАВА (Польща). — ПАТ подає, що ціла Польща оплакує несподівану смерть ґенерала Дрешера, що творив польську армію, а тепер був інспектором військової повітряної фльоти. Як відомо, затонув він у морі наслідком розбиття літака. Дрешер був офіцирои російської армії. Він уже 1914 р. передерся на коні через фронт і вступив до леґіону Пілсудського та брав як кавалерист участь у ріжних воєнних виправах леґіону.

АМБАСАДОР МИРУ".

МОСКВА (Росія). — Совєтська преса розписується широко про заслуги Літвінова, совєтського комісаря справ заграничних, з нагоди його 60-ліття. Називають його великим дипльоматом, що послідовно змагає до „світового замирення". Літвінову надали з цеї нагоди ордер Леніна.

ПРОТЕСТУЮТЬ ПРОТИ НАЦІСТІВ У ДАНЦІҐУ.

ВАРШАВА. — Відбулаćа дивна демонстрація, в якій було до 40,000 осіб, що згідно заявилися проти привелеїв, які надає місто Данціґ націстам. Протестуючі заявляли, що такі привілеї належать Польщі. А демонстрували разом по вулицях Варшави: соціялісти, фашисти, жиди і ті, що є за уряд, як теж ті, що є проти нього.

ВИЗИСКУЮТЬ ІҐРИЩА ДЛЯ ПРОПАҐАНДИ.

БЕРЛІН. — Міністерство пропаґанди і публичного освідомлення вже покінчило всю роботу, що мала на цілі дати масам чужинців, які зїдуться на Олімпійські іґрища, якнайкращий образ сили теперішньої Німеччини. Влаштовано політичну виставу, яка має просту назву: „Німеччина". На цій виставі, від початку до кінця, є все звязане з особою Гітлера і націзмом. Вистава намагається виказати, що німецький нарід по тисячлітнім блуканню доперва тепер знайшов свій шлях. Вона теж хоче переконати глядача, що ввесь німецький нарід є за Гітлера.

ЙДЕ БРАТ НА БРАТА.

ГОНҐКОНҐ (Китай). — У Китаю продовжується братовбивча горожанська війна, яка доводить до цього, що одна сторона хоче покликати собі до помочі Японію, яку вважається найбільшим ворогом Китаю.

ПРАВДУ В ОЧІ

Правда в очі коле. Так каже народня приповідка. А що каже правду, про те переконується кожний з нас на своїм власнім житті. Та це не є для нас важне, коли через правду розходяться знайомі чи приятелі. Тут цікавить нас те, що в нас часто буває, наскільки через правду, або неправду, терпить наше громадське життя, наша національна справа, наша визвольна боротьба.

Нам здається, що ми стали настільки засліплені і вузько думаючі, що боїмося сказати собі правду. А як коли її говоримо, то робимо це звичайно в найнесприятливіших для цього обставинах, коли пристрасти в нас горою, коли та правда є обмотана такою злобою, що її не приймає орґанізм того, до кого вона звернена.

Не кажуть у нас правди, бо в нас іще закорінена думка, що партія чи ґрупа вища правди, що інтерес партії чи навіть її престіж важніші від правди. Ось через те і наше партійне життя не є таким видатним, яким бути повинно. Як скаже якійсь ґрупі чи партії хтось якусь правду, що принеслаб користь цій партії, то сказане є неправдою, якщо походить з противної ґрупи чи партії. Принаймні так представляється ця справа на зверх.

Нема теж чесноти в міжпартійній чи міжгуртковій поведінці, бо не визнається примітивних засад правдомовности. Поборюється противника звичайно нападом, відмовляючи йому обовязково чести і патріотизму. Річ ясна, що правда вимагає, щоб натаврувати, і то гостро, шкідників і деморалізаторів, але це треба робити при помочі провірених фактів, або принаймні льоґічних висновків з певної, кимсь визнаної доктрини.

Правда вимагає, щоб не вичисляти самому своїх чеснот, своїх геройських подвигів, та щоб самому не хвалитись ідейністю і заслугами для свого народу, а дати сказати це принаймні другому, хочби вже й зі своєї партії, бо принаймні тоді є хоч сяка така можливість оцінки діяльности якоїсь людини. Правда вимагає теж певної пристойности у відношенню людей. А ця пристойність вимагає, щоб не вивищувати своїх заслуг коштом чести другої людини.

Все те, що тут підносимо, видається дуже загальне й абстрактне. Та вистарчить поглянути на те, що діється в нашім промадськім життю, про що пишеться в наших ґазетах, а побачимо, яке це живе й дійсне. Ми побачимо далі, як у нас відживають усі можливі хамські інстинкти, як тільки хто хоче діткнутися дійсної правди. З одного боку бачимо ніби поступовість, ніби чесність з собою, ніби радикальність і революційність, а з другого неможливість приступлення до обговорення коріня наших недомагань, бо нема в багатьох відваги сказати собі правду не задля порахунків особистих чи ґрупових, отих хамських порахунків, які вже іміґрація нераз переживала, але задля добра загальної справи.

ҐОРКИЙ ПРО ЖОРСТОКІСТЬ МОСКАЛІВ

Щойно померлий московський оповідач Максим Ґоркий, про якого твори та особу доведеться мені ще говорити окремо, проголосив був свого часу статтю про московську жорстокість, яка то стаття обійшла тоді майже всю европейську пресу, і яку в р. 1923 помістив був у перекладі з мінхенського „Дер Ное Меркур" **Літ. Наук. Вістник д-ра Д. Донцова**, в книжці II. за лютий, ст. 167—171. Як з уваги на те, що та статтяя (вже сама собою цінний культурний документ), так і з огляду на смерть її автора, — і головно! — на те, що діється тепер на всіх просторах большевицької Росії, набрала нової актуальности, я подаю її тут читачам нашого орґану у вимках та в моїй редакції первісного перекладу.

Ґоркий, згадавши на початку своєї статті про один твір, якого автор намагався доказати, що з поступом культури зазначується теж і розвиток жорстокости в людині, в що одначе він, Ґоркий, не хотів повірити, каже далі таке:

„Але тепер, після страшного божевілля европейської війни і по кривавій оргії революції, я знову починаю думати про те. А притім мушу сказати відносно російської жорстокости, що на неї не помітний ніякий поступ — її форми лишилися незмінні. Коли ось з початком XVII. ст. уживали таких тортур, що рот жертви наповняли порохом, який опісля запалювали, а жінкам просверлювали груди, через які перетягали мотуз, на якім опісля вішали жертви, то в 1918 і 1919 р. робилося тесаме над Доном, а на Уралі червоні й білі катували свої жертви так довго, аж поки не наступила смерть. **І мені здається, що найскрайнішою рисою московської національної вдачі є саме жорстокість, таксамо, як гумор найзнаменнішою признакою англійської** (підкреслення мої. — О. Г.). І це особливіша жорстокість, а одночасно й холоднокровно вигаданий мірник для ступня витревалости й опору в терпінню, яке могли осягнути людина. Значить — своєрідна спроба її відпорної і життєвої сили. А найцікавіша риса московської жорстокости, це її діявольська тонкість і, сказатиб, естетична вишуканість, причім я не думаю, щоб оці особливости можна пояснити такими словами, як психоза, садизм, або щось подібне, бо в суті речі вони не пояснюють нічого. І таксамо не наслідок алькоголю це, бо я не думаю, щоб московський нарід був алькоголем отроєний більше, ніж інші европейські нації, хоч, щоправда, треба признати, що ділання алькоголю на духовість москаля особливо фатальне, наскільки він відживлюється гірше, ніж інші. І тут я говорю не про жорстокість, яка виявляється час до часу як вибух хорої душі, або душі з неприродними нахилами, бо це вимки, які обходять лікарів божевілля, а говорю про психольоґічну масову, про душу народу, про жорстокість гуртову.

От вам кілька прикладів:

В одним сибірськім селі вигадали селяни таке: викопали кілька ям, вмостили в них стрімголов полонених червоноармійців, а тоді засипали ці ями до половини так, що зпід землі добувались тільки ноги похованих, від колін починаючи. Після тогож приглядалися з зацікавленням подригуванню ніг, відповідно до чого міряли ріжні ступні відпору мучених на те катування. А в Тамбовщині прибивали полонених комуністів цвяхами до дерев, але так, що вбивали цвяхи лише в ліву руку й ногу, розбавляючись опісля дивленням на те, як ті, напів розпяті, поруцали в смертельних тремтах неприбитою до дерева рукою і ногою. Іншим полонені зазнавали таких мук: їм розпорювали черево, витягали кінець кишки і прибивали її цвяхом до дерева або телеграфічного стовпа, причім гонили нещасливого довкола дерева, приглядаючися з увагою, як розгорталася кишка.

То знову таке:

Стоїть відділ полонених старшин, цілковито без убрань. З плечей вирізано їм шмат шкіри, величини наплечника, а на місце звізд повбивано цвяхи. Опісля повирізували їм на ногах пояс шкіри в формі козацьких червоних лямпасів, причім ця операція увійшла поволі в загальне у життя і називалася **„вбирання однострою"**, вимагаючи теж чимало часу і точности. А подібні, іще гірші, злочини ставали чимраз частіші в останніх роках у Росії. З іншої сторони годі не сказати, що не знаю, чи є на землі інше місце, де так жорстоко і невблагано поводилисяб з жінками, як у московських селах. А вже зовсім певно, що ніде, як у Росії, нема таких огидливих приповідок, як ось нпр.: „Жінку любиться двічі: як вона входить у хату як суджена, і як її виносять на цвинтар". „Для баб і звірів суду нема". „Хочеш, щоб тобі смакувала їжа, то скатуй трохи жінку". І інші. В московських селах чуєте сотки подібних приповідок, які тут висловлюють **назбирану століттями народню мудрість**, і чують їх що дня діти, і виростає з ними юнацтво. (А про те, з якою хоробливою насолодою розмальовує Достоєвський катування жінки чоловіком, диви німецьку розвідку Міхаеля Груземана „Достоевскі. Фільозофіше Райге Банд 28". — О. Г.)

І таксамо знущаються на селі і над дітьми. Коли ось недавно я зацікавився статистикою злочинів у московській губернії і перекинув акти розправ за роки 1901—1910, то мене перелякала величезна скількість жорстокостей, яких жертвами були діти, і злочинів, довершених на молоді (причім завершенням усього, це відомий большевицький закон з **7. IV. 1935 р.**, який дозволяє примінювати до тей, починаючи вже **від 12 року життя**, по потребі **і кару смерти** за довершені проступки. Але проти такого обурюючого закона **старий Ґоркий** не уважав потрібним змагатися! — О. Г.). — Взагаліж, у Росії майже кождий з насолодою когось бє. Її „народня мудрість" добачає в тілесній карі щось просто корисне і потрібне для людини, висловом чого відома московська приповідка, що „за одного битого двох небитих дають".

Даліж Ґоркий, давши характеристику брутальної душі московського селянина такого, яким він є в дійсности, а не того, до якого звичаєм прекрасного ідеалізування так гарно і переконуючо змальовувала російська література XIX. в., вказує при кінці своєї розвідки на те, як „сільська свідомість достроюється до нових ідей", і каже: „Один наш родній учитель, селянський син, пише мені: „Відомий учений Дарвін доказав науково необхідність безпощадної боротьби за існування. А через те, що він не протестує проти того, щоб скорочувати життя слабих і непотрібних людей, і через те, що вже й давніше лишали старих умирати з голоду в їх печерах, або вішали їх на високих деревах, щоби, трясучи ці останні, спричинювати смерть завішених, я бажав би предложити винищування якимось людяним способом тих, що стали непотрібними до життя, бо я — проти всякої жорстокости (!). Я піддаю думку труїти їх якоюсь смачною отруєю. І ця метода злагодить боротьбу за буття. Примінити требаб її до слабих розумом, ідіотів та до всіх, зле вивинуваних природою, отже до калік, сліпих і невиліковально хорих. Правда, подібний закон очевидно не подобається нашій інтеліґентській молоді, але вже прийшов час, коли не годиться звертати уваги на цих „ідеальних" реакціонерів та контрреволюціонерів. Надто дорого ось коштує нарід утримання непотрібів, і тому ті видатки треба звести до нулі".

„І багато — кінчає свою статтю Ґоркий — подібних листів дістається в теперішній Росії, і подібних запитів та предложень. Враження болюче, але поминаючи їх дикість, вони роблять враження, що думка в московському селі вже обудилася, і хоч вона ще молода і груба, то всетаки робить спроби йти в напрямку, досі їй зовсім чужому: село починає думати, про державу і її завдання".

Стільки Ґоркий, ентузіяст босяцтва і большевизму, про оригінальну варварську духовість свойого власного народу. І коли тоді редакція цінного журналу д-ра Донцова писала у примітці до цієї статті Ґоркого, що „безоглядність і неперебірливість у способах це прикмети московської духовности, що вони вже помітні вмосковсько-українській національній боротьбі, **а в будуччині будуть ще помітніші в Україні**" (ст. 171.), то нині ми, дивлячись на піраміди з трупів замучених і заголоджених в Україні, мусимо з острахом ствердити слушність отих передбачувань і призадуматися ще раз над необхідністю нашої оконечної розправи з червоним дияволом. Бо захоплений „своєю державою і її завданням", московський опир намагається знищити все, що йому тут кидається на шлях, і не страшно було й самому Ґоркому дивитися на трупи 10 міліонів заголоджених Українців...

Д-р Остап Грицай.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 3, 1879.
Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.
Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

Ф. Гелер.

ПРИГОДА В ГОСТИННИЦІ

Гостинниця була переповнена. Не зважаючи на гаряче переконування, що я тут постійно заїжджаю, я не дістав кімнати й лише завдяки ввічливости старшого портієра, що договорив зі своїм товаришем із гостинниці „Рояль", минула мене неприємна евентуальність провести ніч у якімсь приватнім домі.

Слуга передав мені ключ від кімнати ч. 12, попросив, щоб я виповнив мельдункову картку й щойно при кінці ніби з нехотя сказав: „Кімната ч. 12 має два ліжка, але почислимо вам, як за кімнату з одним ліжком, заки не опорожниться якийсь менший покій".

Кімната з двома ліжками — це прекрасна річ, головнож, коли чоловік є смертельно втомлений і платить, як за кімнату з одним ліжком! Я спав знаменито й відпочив так добре, що міг цілий день полагоджувати свої орудки й щойно вечором вернувся до гостинниці.

Портієр привитав мене незвичайно чемно:

— Сьогодні в нас цілий комплет, — сказав з гордістю, — ключ, прошу пана, є на горі, бо в пановій кімнаті ми примістили ще одного пана — лише на одну ніч.

— Що? Незнайомий чоловік у моїй кімнаті?

Портієр перервав мені.

— Завтра дістанете окрему кімнату. Автім цей пан не є властиво незнайомий, бо вже два рази цього року мешкав у нас і тому ми не могли йому відмовити.

— Всетаки — я протестував гаряче, — наскільки завтра не одержу окремої кімнати, випроваджуюся!

— Кімната певно буде! — запевняв, підпроваджуючи мене до винди.

В моїй кімнаті сидів на краю ліжка якийсь старший пан і роздягався. З його червоного лиця дивилися на мене малі очі, що вічно кліпали повіками. На голові мав клаптик сивого волосся, на руках перстені. Сказав своє назвище, якого я не дочув. Зрозумів лише, що він купець і торгує шкірами.

Розмова врвалася. Не розуміюся нічого на купецьких справах, а він не дуже знав, що це таке літерат. Намагаючися звернути розмову на інший шлях, спитався мене, чи справді я приїхав з Відня, бо так сказав йому слуга, й почав запевнювати мене, що це для нього велика приємність мешкати зі справжнім віденцем. Я подякував за комплімент і, щоб перервати нецікаву розмову, спитався, чи не буде йому перешкаджати, якщо я прочитаю собі часописи.

Мій співльокатор згодився, ввічливо кажучи:

— Не засипляю так скоро, прошу читати.

Хвилину було тихо й враз почав знову розмову:

— Знаю Відень. Тому рік був я там. Гарне місто. На жаль, не мав часу звідати його точніше, бо приїхав до лікаря й справді стан мого здоровля покращав. Однак тепер знову мені гірше й саме тому приїхав я сюди до професора.

Сказав назвище лікаря, якого йому поручили. Воно було мені незнайоме. Це зробило мойому співльокаторові очевидну прикрість, бо враз підвівся на ліжку й закликав:

— Але професора, що в нього я був у Відні, певно знаєте! — і сказав назвище настоятеля психіятричної клініки.

Я схопився і з жахом поглянув у напрямі дверей. Притім роздумував: в ліжку біля мене лежить пацієнт славного психіятра, спеціяліста нервових недуг! І до того почуває себе гірше, сам це сказав! Що мені робити? Чи кликати на поміч?!

Коли вкінці я зважився поглянути на сусіднє ліжко, божевільний спав уже. Однак хто знає, чи за хвилину не зірветься? Не знищить цілої кімнати? Як це можливе, що дозволили такій людині пускатися самій у дорогу. При стіні стояла широка, старомодна комода, що видалася мені одиноким безпечним островом у повені небезпек. Була віддалена 10 кроків від ліжка несамовитого льокатора й 3 кроки від дверей. Заховуючи якнайбільшу обережність, я взяв подушку й ковдру з ліжка й поклав на комоді. Опісля поуставляв усі крісла перед нею, роздягнувся лише з маринарки, й вхопивши свою палицю, виліз на цю не дуже вигідну постіль.

Враз пригадав собі, що мушу згасити світло, бо якщо хворий збудиться і побачить світло, зденервується. А коли божевільний зденервується, тоді... Ні! Лиш не денервувати його! Отжеж я зліз зі своєї висоти знову на долівку, підійшов до столика, взяв свою ліхтарку й, перекрутивши контакт, вивиднувався назад на комоду.

Коли над ранком пробудився, ліжко незнайомого було порожнє! Ніколи я вже його не бачив. Нещасна людина!

Коли я опускав гостинницю „Рояль", портієр шепнув мені на вухо:

— Прошу мені вибачити, але я хотів сказати, що той гість, що ночував з вами, цікаві речі про вас оповідав. Казав, що з вами щось не все в порядку, бо бачив, що ви спали на комоді. Однак це дурниця. Кожний може в нас спати, де й коли йому подобається. Поручаємося...

Еверет Бронкс.

НЕБЕЗПЕЧНА ПРОФЕСІЯ

— Не можу — сказала Патриція Савтерфілд і відгорнула нервовим рухом мичку білого волосся із свого чола.

— Але я хочу — відповів Тед Максвел з тою рішучістю, яка характеризує сильнішого.

Патриція Савтерфілд була химерною молодою жінкою. Вона тупнула ногою і крикнула:

— Ти мусиш щось зробити з тими своїми поїздами! два останні зійшли з рейок перед самим мостом.

— Дай мені спокій з поїздами — і підніс руку вгору.

Патриція подалась мимовілі взад і пустила на столі паровіз, вагон-ресторан і два звичайні вагони, що впали з гуком на барвисте лінолеум дитячої кімнати.

— Нехай лежать. Слухай мене уважно, я хочу тобі показати новий винахід шифрового письма.

Вона почала слухати.

— Я саме нині винайшов дуже простий спосіб азбуки, який нелегко відгадати. Я пишу замісць потрібної букви ту другу, яка наступає в азбуці по ній: замісць А пишу Б. замісць Д кладу Е і так далі. Наприклад „завтра" значить у мене „ибгусб". Розумієш?

— Розумію.

— Тепер напишу тобі ціле речення. Наприклад: „Завтра хочу піти до театру" буде виглядати „Ибгусб цпшф..." і так далі, треба тільки вміти добре напамять азбуку.

До кімнати ввійшов батько Теда, погладив по голові його та його товаришку забави і спитав:

— Мама де?

— Вийшла до міста. А ти теж виходиш?

— Так, тільки переодягнусь. Скажи мамі, що приїхав один з моїх давніх шкільних товаришів і запросив мене на вечерю. Нехай не гнівається.

Кажучи це, кинув оком на листок паперу свого сина, вкритий дуже дивними словами. Подумав хвилину і розсіяний сказав:

— Ти, здається, хотів іти до театру? Підеш у неділю, Теддi.

Вийшов і за хвилину вернувся у смокінгу. Одною рукою підтягнув кінчик чорної краватки, а другою поквапно вложив до задньої кишені штанів револьвер.

— Тату! Чи ти позволиш мені побавитись тим, що ти сховав, коли ти вернешся?

— Револьвером? — засміявся батько. — Ні, бо я не буду вже його мати при собі, коли вернусь додому. До побачення, мої діточки! Бавтесь гарненько.

Діти дивились йому вслід. По хвилині Патриція сказала: „Мій татко є директором банку, а твій?"

Тедді не вмів дати на це відповіди.

•

Стюарт Бляй приняв свого старого приятеля Максвела з незвичайною втіхою і зараз почав ділитися своїми враженнями. Спомини спільно проведених літ виринали перед ними.

— Ага! щоб не забути — говорив Бляй — я позичив тобі кілька літ тому мій гарний револьвер. Що з ним сталось?

— Зараз зробимо гокус-покус і він знайдеться — зажартував Максвел і витягнув з кишені револьвер так, якби хотів стріляти.

— Обережно! ти знаєш, що зі зброєю не можна жартувати. Ти неможливий у своїх жартах!

— Мій шеф каже те саме завсіди. Але бачу, що ти чудово мешкаєш. Ти доробився великого маєтку?

— От, чоловік живе якось. Я прийшов до бранжі авт. А як тобі ведеться?

— Не можу нарікати — сказав Максвел — маю зовсім добре становище і ввесь час занятий. Я, знаєш..."

Але тут щось звернуло його увагу.

— Ого. Стюарте, бачу, що твоя жінка розкидає свої листи? То в тебе стоять справи краще, ніж у мене, бо моя жінка ніколи не показує мені своїх листів, але ховає їх десь до шафи з білизною. Може і маєш рацію, бо знає, що вмію читати між рядками.

Бляй засміявся:

— Моя Віві не має з чим переді мною ховатись.

— Но, но! нема такого подружжя, щоб не мало своїх секретів.

— Тоді наше є винятком — сказав Бляй. — Хоч я мав би підставу до заздрощів, бо один молодий письменник закохався в моїй жінці по вуха і що тижня виписує до неї палкий лист, ось такий, як тут лежить. Віві перечитує мені завсіди ті листи і ми сміємося страшно з його надутого стилю. Ось наприклад зразок, послухай: „Монтреаль. 20. листопада. Вівторок. ВПоважана Пані! Як дивно, що думаю звичайно про Вас! Била пята година тоді! Я покидав „Централь" і зустрів Вас!..."

— Стрівай! — сказав Максвел.

— Но, що ти скажеш на це? Попросту смішака. Чи не смішно?

Максвел не сміявся.

— Я радив би тобі, дорогий приятелю, оминути скандалу... Краще завчасу якось так дискретно виплутатися з цього інтересу...

— Не розумію.

— Говорю про твоє подружжя.

— Жартуєш?...

— Ні, трохи. Прочитай той лист так, що перескакувати кожні три слова і читати тільки кожне четверте.

Бляй дивився на лист.

Майже загикуючись, прочитав: „Вівторок. Як звичайно пята. Централь"...

— Не бери цього так дуже трагічно. Це трапляється кожному. Ти ще не віриш? Ага, ти питався мене, чим я займаюсь. Я є директором бюра канадійської тайної поліції.

Перекл. в. г.

ВЕЛИКИЙ ПРОЦЕС ОУН У ЛЬВОВІ

(Подано за львівським часописом „Діло“).

Промова обор. д-ра Ст. Шухевича.

Зроби другому вигоду, собі зробиш невигоду.

Цю приповідку сміло можна пристосувати до підс. Феника. За малу прислугу, що її зробив з вдячности товаришеві, Феник сидить уже повних 2 і пів року у слідстві, сидить найдовше з усіх підсудних. Ніхто не вказав на нього, що він належав до ОУН. Навіть поліційні аґенти не обтяжили його. Обсервація не дала доказу на те, щоб він контактувався з людьми, підозрілими у приналежності до ОУН. Феник признався, що переносив валізу, як показалося, з запальниками і вияснив, чому. Але знаємо, і це ствердив тут сам Бандера, що ОУН часто вживала до перенощення літератури, навіть зброї, людей зпоза організації. Не робили цього тільки в такому випадку, коли йшло про вибухові матеріяли, але цей випадок тут не заходить. Феник зробив тільки прислугу людині, яка свого часу зробила була йому прислугу. Тому оборонець просить заперечити оба питання щодо Феника.

Те саме було з підс. Зарицькою, якою послугувалася бл. п. Косівна як своєю доброю товаришкою. Бандера і Пашкевич, аба дуже характерні, зізнали, що ті особи, яким доручували провірити щонебудь, не орієнтувалися у цілях своєї розвідки. ОУН з конспіративних мотивів послугувалася людьми зпора організації. Доказів на те, що Зарицька належала до ОУН, нема ніяких, а слова обох згаданих підсудних потверджують її оборону, що ділала, зовсім не знаючи, з якою метою це робить. Тому оборонець вірить, що присяглі судді заперечать оба питання щодо підс. Зарицької.

Підсудні д-р Гнатевич і Р. Шухевич невинні.

Оборонець пригадав, що підс. д-ра Гнатевича обвинувачує прокуратор за приналежність до ОУН в 1930 р. При кінці розправи прокуратор висунув проти підс. д-ра Гнатевича архів Сеника. Оборонці запротестували проти цього архіву, бо акти з нього не є ніякими документами. Вони навіть не є леґалізованим відписом. Далі що рядок, то одно, два, три слова „нечительне“. Таких документів ми не можемо респектувати. Коли ми це заявили, прокуратор сказав: „нажуцілі сен з фурйон і чельносцьон“. Я до прокуратора завжди був з великим поважанням. Це мій реванш на слова прокуратора.

Справу д-ра Гнатевича вже розглядали судові власти і його звільнили. Нині він знову сидить на лаві підсудних за те саме. Дійсно, „тяжко не писати сатири“. Обвинувачується д-ра Гнатевича на основі зізнань Коцюмбаса. Але видно, що прокураторові замало було зізнань підс. Коцюмбаса і тому висунув акти Сеника. І щож говорять ті акти Сеника? Про 1931-ший і 1932-гий рік. Алеж за діяльність у цих роках Гнатевич не є обвинувачений! Прокуратор каже, що згадані в цих актах „Лісовик“ і „Лівик“, це організаційні псевдоніми д-ра Гнатевича. Каже це на цій основі, що „Лівик“ є скороченням слова „Лісовик“, а про „Лівика“ згадано там, що мав до діла з кооперативою „Єдваб“, в якій знову нібито працював д-р Гнатевич. Це ніякі докази. Раз, що Лісовик і Лівик, це річі зовсім інші, а подруге, я просив провірити, чи є кооп. „Єдваб“, і виявилося, що такої зовсім нема. Найкращим доказом того, що прокуратор сам не рахує на засуд д-ра Гнатевича, є те, що д-р Гнатевич відбуває з вільної стопи.

Оборонець вірить, що присяглі судді заперечать і це питання щодо підс. д-ра Гнатевича.

Опісля оборонець довше обговорив справу підс. Р. Шухевича. Пригадав, що як нема ніяких приписів і норм, які б обмежували любов до матери, так нема і не буде приписів, які могли би обмежувати любов до батьківщини. Цієї любови ніхто не здушив і не здушить. І коли нпр. Шухевич сказав, що мотивом його вступлення до УВО в 1925-тім році був голос його серця — він сказав щиро. В УВО він був до 1927 р. Опісля його звязки з організацією перервалися; від того часу він не проявляв ніякої організаційної діяльности. Насувається справа з тим апокаліптичним Ксавером Брудасом. Підгайний тут признався, що це торкається його особи. Прокуратор сказав про Підгайного: шляхотний чоловік. Хоч такі слова прокуратора не можуть бути приємними для підсудного, оборонець признає, що Підгайний дійсно шляхотний чоловік. Опісля оборонець спинився над закидом, немов би підс. Р. Шухевич дав приказ Лемикові вбити совєтського консуля. В цій справі була розправа перед наглим судом. Лемик зізнав, що кілька разів перед замахом зустрічався з „Ксаверим Брудасом“ у Львові. — Тут зізнали цілком достовірні свідки, що Р. Шухевич у тому часі не був у Львові. Далі Лемик подав на розправі перед наглим судом точний опис цього „К. Брудаса“: темний бльондин, низького росту, худощавий. Цікаве й те, що коли Лемик на питання прокуратора ще раз на розправі таксамо описав того, кого називав К. Брудасом, прокуратор відповів йому „неправда, він виглядає цілком інакше“. Коли тут Лемик складав свої зізнання, прокуратор сказав м. ін. йому, що він там говорив правду, а тут ні. Алеж чи цей опис підходить до Р. Шухевича? Він ані не темний бльондин, росту теж йому Бог не поскупив, а „щуплістю“ вже доганяє мене. Пане Бандера, — говорив далі оборонець. — Я не хочу вас обтяжувати; ви самі дещо в цій справі сказали. Той опис можна зрештою пристосувати до багатьох людей, але ніяк до Р. Шухевича. Я на нікого підозріння не кидаю; навіть те, що я мусів сказати до п. Бандери, було мені дуже тяжко, але він сам це потвердив. Вкінці оборонець просив присяжних суддів, щоб заперечили питання у справі підс. Шухевича і щодо цього К. Брудаса і щодо приналежности до ОУН. Вже від того часу було дві, чи три амнестії. Якщоб він стали на тому становищі, що він таки належав дальше, то прошу оправдати його з огляду на той короткий мотив, який він подав: це був приказ мого серця.

Гостра перепалка між прокуратором та оборонцем.

Прок.: Не можу не відповісти з місця, бо багато річей закинено мені таких, які панове можуть зле розуміти. Не буду говорити, що тенденційно це зроблено, хоч до деякої міри так. Поперше: реорганізація боївок, чи розвязання. В акті виразно є: розвязати і підпорядкувати їх ОУН. Таке розвязання є реорганізацією і якщо хтось перекручує, то саме той пан, який мені це закидає. Далі можливе, що я вжив слова „з фурією“, але виключаю, щоб я вжив слова „з чельносцьон“. Тому не на місці цей великодушний жаль у мою сторону. Цього вислову вжив я в іншому місці, коли говорив, що оборона хоче, щоб ми повірили в такі шматки, як протокол якоїсь кооперативи „Зоря“, а квестіонує відписи з архіву Сеника. Таксамо виглядає справа з тим, що я цими актами заскочив оборону. Я не потребую заскакувати. Зрештою предсідник дав обороні ці акти, щоб переглянули. Щодо кооперативи „Єдваб“, то цікаво, чому оборонець шукав дослівно такої кооперативи, а не кооперативи „Шовк“.

Обор. д-р Ст. Шухевич: Стверджую, що слово „з такон чельносцьон“ торкається квестіонування нами актів, а не квестіонування їх леґалізації. Таксамо докажу тим самим актом, який щойно відчитав прокуратор, що не я зміняю зізнання. Пан прокуратор опустив знову речення, яке зміняє цілковито думку, а саме є сказано, що боївки мають бути розвязані і підпорядковані ОУН, бо ОУН буде працювати тільки в ідеольоґічному напрямі. Значить, не реорганізація боївок, але таки розвязання їх. Інша справа, що опісля в ОУН боєвий відділ знову відновили, але це було уже в 1932 р. Щодо кооперативи „Єдваб“, то так було написано в актах Сеника. Фірми ніколи не зміняється в перекладанні на іншу мову. А що так є, то це ще один доказ на те, що навіть переклад цих актів не є точний і це ще раз підтверджує наше становище до цих актів.

(Далі буде).

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА.

Дня 10. липня помер у 44-му році життя АНТІН ФЛІСАК, член Українського Тов. Січ, від. 282 У. Н. Союза, в Сиракюз, Н. Й.

Покійний походив зо села Криволука, повіт Чортків, Галичина. Осиротив жінку Анну та восьмеро діточок.

В. Й. П.

І. Лесюк.

Невибаглива.

Пані до нової служниці: Маю надію, що ми погодимось. Я не є вибаглива.

Служниця: Я це відразу подумала, як побачила пана.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ.

ШИКАГО, ІЛЛ.

Вдатний день У. Н. Союзу в Шікаго.

Організаційний Комітет будови дому У. Н. Союзу в Шікаго зробив нам милу несподіванку в день 28. червня б. р. По короткій, але солідній підготові влаштував він „День Українського Народного Союзу в Шікаго“.

Треба признати, що це дійсно був Союзовий день, бо мав нагоду чоловік побачити союзовців зі всіх закутин Шікага. Союзовці цим разом приїхати до городу нортсайдської парохії на Гігінс Ровд — у комплеті. Взяли з собою дітей і знайомих. Спочивали собі в тіни дубів, або говорили на ріжні теми, особисті, політичні і т. п. Багато дечого нового довдався і я, що снувався по городі, бажаючи побачити всіх своїх знайомих. День проходив весело і скоро.

Зате комітет не міг спочити. Треба обслужити своїх і чужих, треба постояти при брамі, за барою, чи коло горячої кухні. А це праця в горячий день!

„Для доброї справи варт і простояти коло горячих ков. бас“, оправдується один з комітету перед своєю дружиною, що дорікала йому, чому не присвятить більше уваги своїй родині!

„Не можу покинути своєї праці в часі, як бизнес іде, бо треба обслужити всіх“, казав другий.

Взагалі видно було велику охоту комітетових придбати якнайбільше гроша на добру справу — будову дому У. Н. Союзу в Шікаго. Вже добре стемніло, як народ неохоче опускав місце цілоденного духового і фізичного відпочинку.

Опускав город і я, може один з останніх, бо хотів знати, як пішла справа фінансово. „Щож, заробили ми коло 200 долярів“, — відповів комітетовий. Внедовзі думає комітет влаштувати подібну імпрезу ще на Савт Сайді. Щасть Боже!

Союзовець.

МАНДРІВКА ДУШ.

— Пане Ципкін, я вірю в те, що чоловік кілька разів родиться, а його душа відбуває мандрівки, в тілах ріжних звірят. Я, наприклад, вірю, що передтим я мусів бути ослом.

— Коли то могло бути, пане Кон?

— Тоді, як я вам позичив 100 злотих.

ПЕРЕД БОГОМ УСІ РІВНІ.

Король, Фридрих Великий, звелів свому слузі читати молитви. Коли цей дочитав до кінця: „Нехай Биг захистить і благословить тебе“ — тоді прочитав так: „Нехай Бог захистить і благословить вашу величність!“

— Читай якслід, дурню, — крикнув на нього король — перед Богом я такаж сама свиня як і ти!

ТАМ, ДЕ ВСІ МУСЯТЬ ЖЕНИТИСЯ

Хоч європейська цивілізація чимраз більше витискає культуру мешканців островів Фіджі, то всеж вони держаться ще кріпко своїх старих звичаїв і обичаїв. Один такий звичай доволі забавний, одначе і практичний. На островах Фіджі не сміють бути нежонаті. Кожний мусить оженитися, бо того вимагає громадська думка! Задля того в кожному місті є, так сказати, жіночий комітет. Коли дівчина вже є в літах, що може віддаватися, а не має любка, то мати закручує їй по лівому боці кучерики. Так дівчина проходжується в свому найкращому одязі по місті та залюблено поглядає на кожного прохожого парубка. Коли до кількох днів не зголошується жених, то мати закрашує їй волосся білою фарбою, що має значити, що погорджена з жури посивіла та що юнаки справді повинні бути елегантніші. Цей другий засіб звичайно успішний: незадовго дівчину засипають предложеннями одружіння, а той, кого дівчина зпоміж них вибере, полишає в хаті дівчини свою „візитівку“: невеличкий зуб кита.

Як і інші діти природи, так і мешканці островів Фіджі любуються в церемоніях: на весіллях, на ріжних святах, на похороні чи в „парляменті“ мусить усе відбуватися якнайвеличавіше. Вдягають якнайпишніші одяги, вшиті із т. зв. „тапи“ (таке сукно), а прикрашують ріжними папоротями та цвітами.

Та ніде так не пізнати тієї виставности як у фіджійському парляменті. Англійська влада дозволила туземцям задержати свою власну форму правління — владу „років“ або ватажків. Відповідно до того острови діляться на провінції, округи та міста. Одна провінція складається з багатьох округ і міст, а всіми ними править „роко“. За кожну округу відповідає заступник ватажка, що зветься „булі“, а кожне місто має свого бурмістра. Від найзвичайнішого туземця до найзнатнішого князя кожний може брати участь в уряді. Що чотири роки в столиці кожної провінції відбуваються засідання парляменту, в якому беруть участь заступники з кожної округи. В кожному більшому місті є льокаль на збори, званий „бозе“ й тут відбуваються всі приладні наради, головнож засідання парляменту.

„Бозе“ це великі будинки, в середині дуже гарно прикрашені т. зв. виробами „зінет“, себто мистецькими плетінками, білими й чорними, з личка кокосового горіха. Звичайно на відкритті парляменту є комісар краєвих справ, як заступник губернатора. У засіданнях, що частенько тягнуться цілими днями, беруть участь тисячі туземців із усіх сторін провінції.

В 11-тій годині передполуднем у дні відкриття парляменту чути звуки „лялі“, себто дзвона. Є це кругле, порожне дерево, з обох боків замкнене, а вдаряють у нього двома тяжкими деревляними палочками, щоби скликати членів парляменту. Високі достойники займають свої місця на трохи підвищеній естраді, опісля ватажок (майстер церемонії) витає їх і представляє нових членів. Це все відбувається при плесканні в долоні та співі рідних пісень. А тепер наступає найважніша частина свята: подавання чаші напитку, званого „кава“. Молоді люди найшляхотнішого походження, гарні з лиця, великого росту роблять цю службу. На знак парляментарного писаря отвирається головний вхід парляменту і увходить варильник і його помічники. Потім сідають на маті чудової роботи, а перед варильника ставлять велитенську деревляну посудину, вкрашувану перлами та мушлями. Приносять вязку „янгони“ (так зветься кущ, із коріння якого роблять цей напиток), потім відро води та вкінці велику тацу з маненькими чарочками із лушпини кокосових горіхів. Щоби зварити цей напиток, на це треба досить часу, та члени парляменту скорочують собі його співанками, в яких вихвалюють лікувальну силу напитку.

Колиж варильник споістить, що напиток готовий, юрба схвилюється. Майстер церемонії виступає наперед і приказує подати комісареві чашу напитку. Коли комісар пе, всі члени парляменту завзято плещуть у долоні, щоби так на фіджійський спосіб побажати йому щастя та довгих літ. Опісля й „роко“ дістає свою чашу, потім найзнатніші гості, ватажки й так за рангою всі по черзі. Цікавим звичаєм при цьому є, що коли кому подадуть напиток, він під ніякою умовиною не може віддати порожної чаші, лише із розмахом має кинути до землі, а чим довше чаша крутиться, то це знак, що напиток тим краще смакував йому. Коли в давніших часах хтось не приняв чаші з напитком „кава“, то це вважали смертельною образою тай іще і сьогодні вважають це нечемністю. Треба згадати, що національний напиток фіджійців „кава“ зовсім не опяняє.

Далі дуже важним є „меке“ або національний танок. Танцює цей танок около 200 молодих тубільців, святочно зодягнених. „Меке“ зображає танцем і співом леґенду. А саме бій племен у дуже давних часах. Танцюристи виступають із списами або киянками, якими виконують ріжні боєві рухи: підхід до ворога, боєву метушню, вкінці перемогу та поворот до дому та привитання воїнків ватажками, а також білими людьми і жінками. Такий танець „меке“ може тягнутися безперервно цілими годинами, а кожний крок, кожний рух виконують так гарно, що акція виходить ясно сама з себе. Провідники танцю все дуже гарні мужчини. Вони в своїх гарних одягах із „тапи“ з довжелезними хвостами так зручно й певно повертаються, наче найгарніша жінка.

Є теж танці „меке“, в яких беруть участь жінки. Тоді змістом танцю є якась любовна історія або лови черепах, або якась інша пригода з життя тубільців, в якій беруть участь і мужчини і жінки. Далі є „меке“, в яких танцюють майже виключно жінки. Танець той відбувається сидячки, а зображує обовязки жінки. Той танець жінки й діти все супроводжують співом, а хоч спів не дуже мельодійний, то визначається сильним тактом, а воно тут найважніше.

Цікаве, що фіджійська музика не є милозвучна; бо для музики культурних народів фіджійці мають дуже добрий слух. Подорожники кажуть, що ніде в світі нема таких гарних басів, як на островах Фіджі. Можна тут теж почути дуже гарні тенори, а жіночі голоси можна вишколити на найкращі.

Для мандрівника острови Фіджі одна з найцікавіших околиць світа. Мало яка країна має такі гарні краєвиди, гори й ріки. Горби зарослі чудовими тропікальними деревами та цвітучими кущами, а живе там усяка дика звірина, ріки аж кишать від риби. Цікаве, що повітря холодне, рівномірне, чисте.

Острови Фіджі в порівнанні з іншими ґрупами островів Океанії скоро розвинулися. Головне місто Зува, зовсім новітне, з усіми вигодами.

Бюро.

Шеф лютує на возного:

— Кинення одного листа до скрині забрало вам аж годину часу!

— Перепрошую — відповідає возний — не одного листа, але двох!

ЧУЖИНЦІ І ПОМІЧ БЕЗРОБІТНИМ.

З бюра „Форен Ленґвидж Інформейшен Сервис" (ФЛІС) редакція дістала вияснення в справі помочі безробітним, яке поміщуємо в цілости:

В останніх часах кружляли в по анґлійськи друкованій пресі вістки, що конґрес ухвалив відсунути від помочі безробітних тих чужинців, що не виявили наміру приняти горожанство Злучених Держав. Ці вістки, на щастя, є неправдиві. Коли „Дефішенсі Апропрієйшен Билл", який вміщав набуття $1,425,000,000 для помічних робіт, перейшов у червні в конґресі, палата представників приняла поправку, на основі якої було заборонено затруднювати в такій праці всякого чужинця, що нелеґально перебуває в Злучених Державах. Коли цей закон прийшов перед сенат, його поправлено знову з тим, що усунено від помічних робіт не тільки чужинців, що перебували в Злучених Державах нелеґально, але теж усіх, що не зголосили свого наміру стати горожанами Злучених Держав. Приняття цеї поправки сенатом було причиною хибних вісток, про які згадано вище.

Як тільки поправка сенату була принята, „Форен Ленґвидж Інформейшен Бюро (ФЛІС), як теж інші чинники, відразу почали підкресляти, що це несправедливо відріжняти так леґально допущених до Злучених Держав чужинців в справах помічних робіт. Вислід був той, що палата представників відкинула поправку сенату і в конференції між обома палатами остаточно рішено, що лише ті чужинці, які нелеґально перебувають в Америці, повинні бути відсунені від помічних робіт.

Остаточне рішення, приняте обома палатами й одобрене президентом, звучить так:

„Департаменти, аґенції і підприємства, які мають нагляд над фондами, що походять з вище названого джерела, не можуть свідомо давати працю чужинцям, що перебувають нелеґально в Злучених Державах, а повинні ужити всіх розважних мір, згідно з правильним затруднюванням безпритульного працьовника, щоби таких працьовників не затруднювати; колиж дано їм працю, а потім викрито його нелеґальне перебування, повиннося його усунути".

Надійний.

Жінка (телеграфує з літнього готелю): Я тут чотири тижні. Половину ваги втратила. Коли виїздити відси?

— Чоловік: За чотири тижні.

МАТЕМАТИЧНИЙ ҐЕНІЙ.

В Німеччині живе один селянин, Ґеорґ Крацер, про якого тепер розписується вся закордонна преса. Річ у тому, що цей простий селянин виявився незвичайним рахмістром. Його рахункові здібности межують з надприродністю і загально вважають його найґеніяльнішим рахмірстром нашої епохи. Один журналіст ось так описує свою візиту у Ґеорґа Крацера.

Журналіст просить його кілька хвилин розмови.

— Не маю часу, каже цей простий селянин, іду в поле. Мене відвідує день-у-день така маса ріжних лікарів, професорів, математиків, що забирають мені ввесь час.

Але врешті погодився на малий іспит і журналіст зачав давати йому питання.

— Кілько є 48,845,736 поділені через 72?

Ледви журналіст успів витягнути нотес, щоб занотувати висказані цифри — селянин відповів, не випускаючи файки з уст.

— 678,413 без решти.

Минуло з 6 мінут, заки журналіст потвердив на папері правильність цього рахунку.

— Кілько є 897,257 разів 84?

— 75,369,588 — відповів без великої надуми селянин.

Знову минуло кілька мінут, заки журналіст ствердив правильність рахунку.

— А тепер останнє питання: кілько місяців, днів, годин і секунд пережив чоловік, що в дні 10 серпня скінчив 36 літ?

— 432 місяці, 1,873 тижні, 13,149 днів, 315,576 годин, 18,934,560 мінут і 1,136,073,600 секунд.

Тепер журналіст мусів рахувати з чверть години. Все згоджувалося.

Німецька преса повідомляє, що Крацера досліджуватимуть іще спеціяльні професори психольоґії. Такого несамовитого математика ще не було.

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА ДЛЯ РОЗВИТКУ НІМЕЦЬКОГО ПИСЬМЕНСТВА І ЇЇ ЗАВДАННЯ

(ВУНІ) Із статті, написаної окремо для „Вістей Українського Наукового Інституту" членом „Райхсштелле цур Фердерунґ дес дойтшен Шріфттумс", д-ром **Бернгардом Паїром.**

Інституція, якої ціллю допомагати та дбати про розвиток німецького письменства, мусіла в першу чергу стати ціллю наклепів зокордонних еміґрантів, що намагалися зробити з неї замасковану цензуру. Та кожен чужинець, що захотів би на місці переконатися про її діяльність, мусить прийти до інакших висновків. Завдання цеї інституції чисто позитивні й вона може дати докази, що за час цілого свого існування вона **не заборонила** ані однієї книжки. Її діло вибирати й виріжнювати серед заплави нової літератури ті твори, які збагачують скарбницю окремішнього, питомо німецького духа. Ці виріжнені твори дістають особливе одобрення, на яке складаються причини політично-світоглядові, виховничі й фахово-мистецькі.

Робота установи лежить у рамках компетенцій Альфреда Розенберґа, якому Адольф Гітлер доручив духово-світоглядове виховання націонал-соціялістичного руху. Видавці надсилають до неї всі цікаві в вище згаданих мотивів книжки, а осуд про них мусять видавати 900 спеціяльних лекторів, що посідають належні фахові та світоглядові кваліфікації. Всі входячі книжки поділені на 50 спеціяльностей і над кожним з таких окремих відділів стоїть головний лектор, що розділяє працю читання в своїм відділі і за кожну опінію, яка виходить від його співробітників на ширше форум, несе повну відповідальність. Головним лектором може бути лише людина, що вже здобула собі імя в своїй фаховій ділянці й займає в державі або в партії визначне місце, бо його уряд, як і уряд його співробітників, почесний і не звязаний з ніякою платнею. Ілюстрацією невтомної й жертвенної праці лекторів може служити факт, що впродовж року видається опінію про 8—10,000 книг та 2,000—3,000 манускриптів.

Позитивні рецензії дають до розпорядимости видавцям для реклямових цілей, а авторам для улекшення їх заходів про видання манускриптів. Окремий відділ орґанізації дбає про публікацію початкуючих або незнаних авторів і послуговується окремою друкованою кореспонденцією „Служба письменству" („Дінст ам Шріфттум"). Головний орґан установи „Книгознавство" („Біхеркунде") виходить щомісячно в Байройті й стало приносить низку рецензій та статті на теми загально німецького культурного життя, з окремою увагою до белетристичних спроб прикордонних і чужинецьких німців. Можна сказати, що цей часопис уже став незамінним для широких кругів громадянства. Крім того треба згадати, що установа виробила вже три списки „100 книг для НС бібліотек" та багато катальоґів для окремих ділянок письменства.

Три або чотири рази на рік робить установа спеціяльні заходи, щоб спопуляризувати якунебудь особливо визначну книжку й тоді до помочі притягається всі установи німецької держави та націонал-соціялістичного руху й тоді дістають роботу 600 помічних установ по всій Німеччині, що працюють відповідно до директив з Берліна й поширюють у широких масах видану головною інстанцією прихильну рецензію. Двічі на рік відбувають усі співробітники установи спільні зїзди для розяснення ріжних світоглядових питань. До більших підприємств належить зарахувати і дві книжні вистави в Берліні „Вічна Німеччина" (1934—5) та „Оборонна Німеччина" (1935—6), що потім зробили турне і по інших важніших містах Німеччини.

Таким чином Державна Установа підпомагає й протеґує ті книжки, що дають правдиво німецькі культурні цінности. Таким чином вона борониться проти тих, що нищать культурну будову нації, зловживаючи правом свобідної творчости кожного мистця для ворожих народній психольоґії цілей. Служити життевій потребі та життевому законові народу, держави й німецької нації це найвищий змисл існування Державної Установи для Розвитку Німецького Письменства.

ЯК МИ ПОМАГАЄМО РІДНОМУ КРАЄВІ.

ДІТРОЙТ, МІШ.

На Сиротинець.

Дохід зі свята Матери, що відбулося 10. травня, заходом 16 і 23 відділу Союзу Українок, призначено пополовині на підмогу Сиротинцям тут в Америці й у рідному краю. Отже половину вислано на Сиротинець у Філядельфії, а другу половину в сумі $26.80 вислано до Обєднання для Сиротинця Сестер Василиянок у Львові.

Марія Слупецька,
касієрка 23. від. С. У.

БАЛТІМОР, МД.

З забави на Рідну Школу.

Українські громадяни міста Балтімор, що гуртуються біля Українського Народнього Дому, з нагоди американського свята Четвердого Липня, влаштували забаву, в часі якої не забули теж про потреби старого краю і, перевівши між собою збірку, зложили $5 на Рідну Школу. Жертвували такі особи: по $1: Й. Семенків; по 50 ц.: Я. Семенків, І. Ґевера, М. Малко, Й. Слобонян, В. Захарків, А. Пельц, І. Пережук. Гроші переслано через Обєднання.

Оськак ми получуємо приємне з корисним", щоб там, де можемо, заманіфестувати, що ми почуваємо себе українцями не тільки на словах, але теж на ділах. Хоч не велика це жертва, але віримо, що і вона причиниться трошки для нашої Рідної Школи, тої Школи, в якій виховуються герої, що готові віддати своє життя за Україну.

Йосиф Семенків.

ХТО МАЄ КАЛЕНДАРІ У. Н. СОЮЗУ З РОКІВ ВІД 1896 ДО 1910?

Проситься про це повідомити редакцію „Свободи".

"SVOBODA"
81-83 GRAND ST., або P. O. BOX 346,
JERSEY CITY, N. J.

Переговорився.

Один турист зіткнувся в Парижі з російською еміґраційною кольонією.

— Дивіться,—каже провідник, — цей портієр у дверях, це бувший генерал. А цей сторож, це полковник, ця жебрачка, це княжна, якій кланялося колись пів Росії, а цей звичайний кундель був колись у Росії расовим хортом!...

БЛИЗНЯТА ТАРЗАНА. (59)

Як слон почав ось так скажено трястися, Тарзан запустив свої нігті в його рапаву шкіру, в надії вдержатись якось на слоновій спині. Та це не помогло. За черговим слоновим потрясенням Тарзан злетів на землю. В тій хвилі збожеволілий слон вхопив його трубою за рамя і підніс свою велитенську ногу, щоб нею його роздавити.

Бааду, післанець людоїдів, що заманив Тарзана в Долину Смерти і потім уважно приглядався цілій тій сцені, попав у велику радість. Він виразно бачив, як слонова нога підносилась і як опадала. Він навіть чув триюмфуючі крики слона. Для нього це було досить. Він був зовсім певний, що Ґудаґ, скажений слон, роздавив на смерть свою чергову жертву.

Він бачив уже подібні сцени передтим. Після них все лежали на розпеченому піску тіла роздавлених людей, що з бігом літ перемінялись у білі кістяки. Хто попав у Долину Смерти, мусів згинути. Це було майже законом. „Тепер згинув Тарзан", думав собі Бааду. Він хотів лиш чимскорше дістатись до свого села, та донести про те ватажкові.

З рожевими надіями, з радісним серцем поспішав Бааду до села людоїдів. Він бачив навіть у своїй уяві, як ціле село радісно зустріне новину про смерть Тарзана. Крім цього ватажок дасть за це йому нагороду. Йдучи крок у крок, немов для ритму, він уперто повторяв фразу: „Тарзан помер, убив його слон! Тарзан помер, убив його слон!"